

**МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ БУРЯТИЯ
МКУ "КОМИТЕТ ПО ОБРАЗОВАНИЮ" АМО "ЕРАВНИНСКИЙ РАЙОН"
МАОУ "Исингинская СОШ "**

РАССМОТРЕНО

Руководитель ШМО

Ж.В.Долсонова

Протокол №1

от «28» 08. 2023 г.

СОГЛАСОВАНО

Зам.директора по УВР

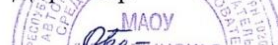
Г.Г.Будацыренова

Протокол №1

от «31» 08. 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

О.Ц.Базарова

Приказ № 210-пар.2

от «31» 08. 2023г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

Базархановой Ларисы Дамдинжаповны

по бурятской литературе Х.Г.Цыденова, Б.Ш.Ширапова 8 класс, 2 часа
предмет, состав УМК, класс, количество часов

1 . Тайлбари бэшэг

Энэ программа хадаа 8- дахи классай “Бэлиг» хэблэлээр гарахан Х.Ц. Цыденова, Б.Ш.Ширапова авторнуудай “Буряад литература” гэхэн ном баримтална.

Программа иимэ хубинуудһаа бүридэнэ: тайлбари бэшэг, хараалагдаһан дүнгүүд, хурагшад 8 - хи класс дуургэхэдээ иимэнууд шадабаритай ба дадалтай болохо ёһотой, сэдэбуудэй гаршаг, календарна-тематическа түсэб, хуралсалай методическа хэрэгсэлнууд. 6 классай литературы курс хурагшадые уран зохёол абьяастайгаар уншаха дуратай, ходотойгоор, тодо зүбөөр уншаха шадабариинь хүгжэхэ, уншаһан зохёолоо ухаандаа буйлуулан, удхыень зүбөөр элируулэн ойлгодог, һонирходог болгохоһоо гадна хурагшадай зохёол шудалан, шэнжэлэн үзэхэ эхин дадалнуудые бүридүүлхэ, түрэлхи литература тухайгаа юрэнхы мэдэсэтэй болгохо гэхэн зорилгонуудые табина.

8 класста туд программа бэелүүлэгдэхэдээ, хуралсалай номууд ба дидактическа материалнууд, таблицанууд болон буряад хэлэнэй диск дээрэ үндэһэлжэ зохоогдобо.

Хуралсалай ябадал иимэнууд технологи болон методико дээрэ эмхигхэгдэнэ: тулэблэлэй, блоготой, шэнжэлүүлжэ ойлгуулха, зохоохы, бэдэрэлгын онол аргууд. Заалгын ба шэнжэлэн үзэлгын замуудые тодоруулдаг, багшалхы эрдэм ухааниие буряад хэлэ зааха методико гэдэг. Методико хадаа хэлэ шудалгы тодоруулна, мэдэсыень элируулнэ, раздел бухэниие ямар класста хэды шэнээн гүнзэгыгөөр ба ургэнһөр үзэхэ ёһотойб гэжэ шэнжэлнэ, багша ямар арга боломжонуудые хэрэглэхэб, заалгаяа хайшан гэжэ һайжаруулхад гэжэ тодоруулна. Методико дидактикатай тон нягта холбоотой. Хумуужуулгын, эрдэмэй болон хуралсалай ёһо анхаралдаа абадаг дидактикын юрэнхы үзэлнууд методикын үндэһэ һууринь болоно гэшэ. Методико хумуужуулгын, эрдэмэй болон хуралсалай уедэ хүнэй һанаан сэдхэлэй хугжэлтэ (психикэ) шудалдаг, багшалхы ухаан сэдхэлтэй, тэрэнэй психологическа үндэһэ һуури шэнжэлдэг психологитой тон нягта холбоотой. Ёһо журам эбдэдэггүй хумуужуулгын асуудалнуудые хараадаа абажа, буряад хэлэнэй методико этикетэй, эстетикетэй харилсаатай байдаг.

2. Хараалагдаһан дүнгүүд «Буряад литература» 8 класс

1	Личностно	-өөрын ба хүнүүдэй ажабайдалда түрэл хэлэн ямар үүргэтэйб гэжэ ойлгоно (хэлэнэй аргаар хажуудахи хүнтээ харилсанаб, бэшэмэл текстын удха үзэнэб гэжэ ойлгоно), -хүнэй аман ба бэшэгэй хэлэлгын онсо өөрэ байһые ойлгоно (аянга, хэлэлгын темп, үгэнүүдэй болон сэглэлтын тэмдэгүүдэй үүргэ).	
2	Метапредметнэ	- шухала хэрэгтэй мэдээсэлнуудые бэдэржэ, компьютер болон интернетэй хусөөр мэдээнүүдые оложо, хэрэглэжэ шадаха; - шуумжэлэл, шэнжэлэл хэжэ, дутаг дундануудые элируулжэ; - хэһэн ажалдаа арга боломжонуудые тааруулжа, шалгалта, сэгнэлтэ угэжэ шадаха; - юумые сасуулжа, тааруулжа, шалтаг хойшолоной холбоо байгуулжа, бодолоо удаа дараалуулан һубарюулжа шадаха; - монологическа хэлэлгэ һайнаар хэрэглэжэ, өөрынгөө һанамжа	

		ойлгосотойгоор хэлэжэ, тэрэнээ ойлгуулжа, баримталжа, хамгаалжа шадах	
3	Предметнэ	Тус программа соо хурагшад гол түлэб иимэнүүд онол шадабаритай болохо гэжэ хараалдагдана: - үзэг бэшэгэй талаар зүбөөр, алдуугүйгөөр ба удхатайгаар (удхыень ойлгожо) уншаха оньһон аргатай, дадалтай болохо; - уран хурсаар уншаха шадабаритай болохо; - уран зохёолые сюжетно- композиционно нэгэдэл гэжэ хадуужа абаха; - уран зохёол дотор авторыень, тэрэнэй зохёол соо зураглагдаһан геройнуудта ба үйлэ хэрэгүүдтэ, ушарнуудта, уншагшадта хандалгыг ойлгожо абаха; - уран зохёол дотор этическэ, социальна- историческа ба нравственна - философско проблематика илгаруулха шадабаритай болохо; - уран зохёолые ба тэрэнэй хубинуудые хаба соогоо бээ даагаад анализ хэхэ шадабаритай болохо; - уран зохёолдо үндэнэ баримтатай эстетическэ сэгнэлтэ үгэжэ шадаха; - уран зохёолые соёл болон ёһо заншалтай холбожо, тайлбарилха шадабаритай болохо; - диалог ба монолог зүбөөр хэрэглэжэ, хэлэжэ шадаха болохо; - элдэб янзын бэшэмэл ажалнуудые бүтээхэ шадабаритай болохо; - шэнжэлгын ажалнуудые хэхэ шадабаритай болохо	

3 хурагшад 8- хи класс дуургэхэдээ, иимэнууд шадабаритай ба дадалтай болохо ёһотой

хурагшад гол түлэб иимэ юмэ мэдэхэ ёһотой	хурагшад иимэ юмэ шадаха ёһотой
- литература ажабайдал хоёрой хоорондох холбоо; - уран зохёолшоной намтарһаа тон шухала мэдээнүүдые; - уран зохёолнуудай текстнүүд; - сюжет, байгуулгын (композициин) онсо янзлануудые; - үзэгдэнэ зохёолнуудай гол үйлэгдэшэ нюурнуудай типическэ удха шанар; - литературна зан абари (характер), литературна тип, реализм гэнэ ойлгосонуудай шахала шэнжэнүүдые.	- уран зохёолнуудые, тэдэн сооһоо хэлэгүүдые, сээжэлдэнэ зохёолнуудаа тодо уранаар уншажа; - уран зохёолой идейнэ ба уран найханай өөрсэ маягыг хараадаа абан, уран зохёол шүүлбэрилжэ; - эпос, лирикэ, драма гэнэ литературна зохёолой ямар жанрай байһые элирүүлжэ; - сюжетэй, байгуулгын зүйлнүүдэй, образуудай ба зураглан тодорхойло хэлэнэй арга боломжонуудай системнэй идейнэ ба уран найханай үүргэ

	тодорхойлж; - зохёолой удха задалан харуулхада, геройн үүргэ ба геройдо үгэһэн авторой сэгнэлтэ эли тодо болгожо.
--	--

4.Сэдэбүүдэй гаршаг

№	Нэрэ хубаалга, сэдэб	Сагай хубаари	Удха	Шалгалтын түхэлнүүд
1	Оролто үгэ	1 саг	7- дохи класста үзэһэн мэдэсыень һэргээхэ.8-дохи класстаа үзэхэ номойнь байгуулгатай танилсуулха, ямар зохёолшодтой, тэдэнэй бүтээлнүүдтэй танилсахаб гэжэ тайлбарилха.	
2	Арадай аман зохёол	10 саг	Аман зохёол дуун тухай мэдэсэ. Арадай дуунуудай бүлэгүүдэй хубаари	
3	Ниитэ Монголой уран зохёол	5 час	Тэмүүжинэй уг гарбал, эдир наһан, зохёолой удха тайлбарилга	1-Хэлэ хугжөөлгэ 1- шалгалтын тест
4	XVIII- XIX зуун жэлнүүдэй буряад арадай бэшэмэл зохёолнууд	2 саг	Монголой нюуса тобшо. Замай тэмдэглэлнүүд. Дамба – Даржаа Заяев; Б.Барадин Будда Рабданов. Худалдаа наймаан, түбэд эхэнэрнүүд	
5	XX зуун жэлэй 1-дэхи хахадай буряад уран зохеол	17 саг	XX зуун жэлэй 1-дэхи хахадай буряад уран зохеолтой танилсуулха	1- Шалгалтын тест
6	XX зуун жэлэй 2-дохи хахадай буряад уран зохеол	33 саг	XX зуун жэлэй 2-дохи хахадай буряад уран зохеолнууд	3- Шалгалтын ажал 1-Хэлэ хугжөөлгэ

5. Календарна-тематическа түсэб

№	Хэшээлэй сэдэб	Сагай	Болзор
---	----------------	-------	--------

		хубаари	тусэбөөр	унэн
1 четверть				
1	Оролто үгэ	1	1 недели	
Арадай аман зохёол			10 саг	
2	Буряад арадай дуунууд	1	1 недели	
3	Тэргынгээ хольсоогой хиисээндэ. Нүхэр	1	2 недели	
4	Арбаадхан сэргэ. Арадай дуунуудай байгуулга	1	2 недели	
5	Үрээлнүүд	1	3 недели	
6	“Абай- Гэсэр хүбүүн” (эпосчээ хэхэгүүд)	1	3 недели	
7	Абай- Гэсэр хүбүүн. Гэсэрэй газар дээрэ түрэхэн тухай	1	4 недели	
8	Гэсэрэй ой тайгын эзэн Орголи эрээн гүрөөһэ дараһан тушаа	1	4 недели	
9	Буряад үльгэрнүүд. Абай- Гэсэрэй дүрэ	1	5 недели	
10	“Абай- Гэсэр хүбүүн” үлэгэрэй байгуулга. Эпосэй поэтикэ	1	5 недели	
11	Гүн Сакба тухай. Түүхэлхэн хөөрөөнүүд	1	6 недели	
Нийтэ Монголой уран зохёол			5 саг	
12	“Моноголой нюуса тобшо” (зохёолһоо хэхэгүүд). Тэмүүжинэй уг гарбал, бага наһанайнь үе	1	6 недели	
13	Чингисэй эдир наһан. Мэргидые хүнөөһэниинь, Тэмүүджиндэ Чингис хаан нэрэ олгогдоһониинь	1	7 недели	
14	“Монголой нюуса тобшо” гэхэн зохёол тухай. Монгол Уласай байгуулга тухай	1	7 недели	
15	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ. “Гэсэр” гэхэн зурагаар зураглал бэшэхэ	1	8 недели	
16	Шалгалтын тест	1	8 недели	
Хамта дээрээ		16 час		
2 четверть				
XVIII- XIX зуун жэлнүүдэй буряад арадай бэшэмэл зохёолнууд, 2 саг				
17	Дамба-Даржаа Заяев “Замай тэмдэглэлнүүдхээ”	1	9 недели	
18	Будда Рабданов ”Худалдаа наймаан, түбэд эхэнэрнүүд”, “Замай тэмдэглэлнүүд”	1	9 недели	
XX зуун жэлэй 1-дэхи хахадай буряад уран зохоол, 17 саг				
19	Базар Барадин “Буряад моноголой уг гарбалай домог”	1	10 недели	

20	Х.Н.Намсараев зохиёохы зам. “Цыремпил”	1	10 недели	
21	“Цыремпил” 1- дэхи бүлэгэй 1, 2, 4-дэхи хэһэг	1	11 недели	
22	“Цыремпил” 4, 5,8, 10-дахи хэһэг	1	11 недели	
23	“Цыремпил” 2- дохи бүлэгэй 1,3,4 хэһэг	1	12 недели	
24	“Цыремпил” 2- дохи бүлэгэй 5,6,хэһэг	1	12 недели	
25	Туужа тухай ойлгосо	1	13 недели	
26	Ц.Д.Дондубон (Ц.Дон) зохиёохы зам, «Хиртэһэн һара”	1	13 недели	
27	«Хиртэһэн һара” 1- дэхи бүлэг.	1	14 недели	
28	Бурхан торхо хоёр	1	14 недели	
29	«Хиртэһэн һара” 2- дохи бүлэг. Тармалгын үе. Хоёр бэшэг	1	15 недели	
30	«Хиртэһэн һара” 3- дахи бүлэг. Буруулган бүрхэг үдэр. Хагсуутай харанхы хүни	1	15 недеди	
31	“Тэрэшни манай хүн бэшэ”	1	16 недели	
32	Шалгалтын тест	1	16 недели	
Хамта дээрээ		16 час		
3 четверть				
33	«Хиртэһэн һара” , гэмынь урдаа, гэмшэлыннь хойноо	1	17 недели	
34	«Хиртэһэн һара” 5- дахи бүлэг. Хабарай үдэшэ. Хоёр баяр тохиолдобо. Шэнэ бэрхэшээл.	1	17 недели	
35	Реализм. Уран зохиёохы соохи геройн сэдхэлэй байдал (психологизм)	1	18 недели	
XX зуун жэлэй 2-дохи хахадай буряад уран зохиол, 33 саг				
36	Ж.Т.Тумунов, зохиёохы зам. “Халуун зүрхэн”	1	18 недели	
37	“Дайн арадай болон хүнэй ажабайдалда”	1	19 недели	
38	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ. “Дайн арадай болон хүнэй ажабайдалда” гэхэн сэдэбээр бэшэмэл хүдэлмэри	1	19 недели	
39	А.Д.Бадаев, зохиёохы зам. “Сэргэ”	1	20 недели	
40	Уянгатай шүлэгэй сюжет	1	20 недели	
41	К.Ш.Цыденов, намтар. «Хээрэ»	1	21 недели	
42	«Хээрэ»	1	21 недели	
43	Автор- хөөрөгшэ	1	22 недели	
44	Шалгалтын тест	1	22 недели	

45	Ц.Р.Галанов, зохёохы зам.”Эсэгын хүбүүн”		23 недели	
46	”Эсэгын хүбүүн”	1	23 недели	
47	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ	1	24 недели	
48	Ц.Дондогой, намтар. “Эхэтухай поэмэ”	1	24 недели	
49	“Эхэтухай поэмэ”	1	25 недели	
50	Поэмэ тухай ойлгосо	1	25 недели	
51	М.Ж.Самбуев, зохёохы зам. “Аласай замда юрөөнэб”	1	26 недели	
52	“Аласай замда юрөөнэб”, сонедэй түүхэ	1	26 недели	
Хамта дээрээ		20 час		
4 четверть				
53	Ц-Д.Дондокова, намтар “Шулуунууд дуулана”	1	27 недели	
54	“Шулуунууд дуулана”	1	27 недели	
55	Зохёол соо үнгэрhэн ба мүнөө үе саг зураглалга. Уран зохёолой онсо шэнжэ	1	28 недели	
56	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ	1	28недели	
57	Б.Ябжанов, зохёохы зам. “Эртын шүүдэр”	1	29 недели	
58	“Эртын шүүдэр”	1	29 недели	
59	Арадай аман зохёолой заншал уран зохёолдо хэрэглэлгэ	1	30 недели	
60	Шалгалтын тест	1	30недели	
61	Д.О.Эрдынеев “Түбэргөөнтэнэй хүбшэргэй”	1	31 недели	
62	Хөөрөөнүүдэй цикл	1	31 недели	
63	Буряад уран зохёол соохи нравственна үндэhэн тухай	1	32 недели	
64	Л.Д.Тапхаев, намтар. “Андалдашагүй баялиг”	1	32 недели	
65	А.Г.Лыгденов, намтар. “Нюдэнэй аршаан”	1	33 недели	
66	“Нюдэнэй аршаан”	1	33 недели	
67	Хэлэлгэ хүгжөөлгэ	1	34 недели	
68	Шалгалтын тест	1	34 недели	
Хамта дээрээ		16		
Жэл соо		68 час		

6. Хэрэглэгдэхэн литература

1. Буряад литература (хрестомати) Х.Г.Цыденова, Б.Ш.Ширапова. Улаан –Үдэ, «Бэлиг», 2017 он
2. Түрэл буряад уран зохёол (хуралсалай ном) Б.Д.Цыдыпова, М.Р.Балданова. Улаан – Үдэ, «Бэлиг», 2020 он
3. Класчаа гадуур уншаха ном, Улаан-Үдэ, Бэлиг ,2008он
4. С.Ж.Балданов Буряад литература, багшанарта туһаламжа, Улаан-Үдэ, Бэлиг 2001он
5. Буряад хургуулиин программанууд,, Улаан-Үдэ, Бэлиг 1994он
6. Буряад хургуулиин турашалгын программа, Улаан-Үдэ, Бэлиг 2009 он
7. Буряад литератураар тестнүүд, Х.Дампилова, Улаан-Үдэ. Бэлиг 2003он